

ségeit méltóan akarnám bemutatni, majdnem az egész könyvet írhatnám ide; minden olvasóm jól teszi, ha a persa ethikus költészet e remekművével már most magyar fordításában ismerkedik meg.

DR. POZDER KÁROLY.

Goethe, Hermann und Dorothea. Magyarázta Harrach József. Budapest, 1889. Lampel. 95 l. Ára 30 kr.

E kiadás az osztrák helyesírás szerint közli a költemény szövegét, igen csinosan van kiállítva és rendkívül olcsó. Már e három jó tulajdonságánál fogva érdemel dicséretet. De jegyzetei és magyarázatai is általában helyesek, bár akad itt-ott javítani való, és azt hiszem, hogy tanítványaink német képzettsége jóval több magyarázatot igényel. De ez felfogás dolga. Szerző, úgy látszik, saját tanítványait tartotta szem előtt, és ezek talán be is érik az adott magyarázatokkal.

A mi különben megjegyezni valóm van, röviden a következőkben foglalom össze.

3. l. *manches Gewerbes, sokféle foglalkozás*. Goethe, ellentétben az ugyanitt említett gyárakkal, kétségtelenül a kézi iparnak sokféle ágait érti.

7. l. *der Scherf*. Helyesen *das Scherf*, és nem fillér, hanem általában igen kis pénz. — U. o. *die Grille, a tücsök, itt (!) aggodalom*. Furcsa magyarázat, melyet a tanuló kétségtelenül úgy fog érteni, hogy a szó kizárólag a költeménynek ezen helyén bír ezzel az értelemmel. — *Hogy a rajnai bor kissé zavaros* (u. o.), azt talán mégsem állíthatni.

8. l. *Augapfel, szemgolyó (szemfény helyett)*. Ez is furcsa magyarázat, melyet félreérthetni. A szövegben ez áll: *wie der Mensch sich des Auges köstlichen Apfel bewahrt*, tehát a szó szó szerint értendő és nem áll semmi más helyett.

10. l. *Der wohlgebildete Sohn, a délczeg, daliás!* E magyar mellékevek, úgy érzem, egészen hamis elemet (Zalán futásából!) visznek bele a költeménybe.

12. l. *Sachte, nehogy a gyermekágyas nőt felriassza*. Hermann bajosan gondolt erre; de Dorottyá fölzavarta egész lelkét, azért nem sietett.

23. l. *wunderlich Volk, csodálatos lények*. Inkább furcsa, saját-szerű, — és semmi esetre sem lények.

26. l. *lyriai bizonyosan sajtóhiba*.

40. l. *Elend a középfelnémet értelme szerint (eli-lenti) anderes Land*. Az eli-lenti alak ófelnémet, középfelnémetül ellende és ez a. m. szerencsétlenség, száműzés.

57. l. *Den Tag lebt e h. verbringt*. Miért nem *verlebt*? Általában

megjegyzem, hogy a szerző sokszor mondja *e helyett*, a hol helyesen azt kellene mondania: *prózában vagy közbeszédben*.

63. l. *der Wickel*, helyesen *die Wickel*.

76. l. *Der Frauen, e h. der Frau, e szó a kfnben gyöngye ejtegetésü volt* stb. Hiszen ma is az, de a kfnben a nőneműek még az egyes számban is vettek föl ragot.

A Függelék szól a műről általában és adja németül a munka meséjét. Ez utóbbi helyes. Az előbbire három megjegyzésem van.

1. Szerző többször említi Voss Lujzáját, de sohasem mondja, hogy e mű micsoda, mi a tárgya, jelleme stb. és hogy Goethe műve voltaképen miben különbözik tőle. Ezt pedig meg kellene mondani, különben üres beszéd, marad a Goethe művének jellemzése is. Legalkalmasabb erre a 3. §. (a költemény műfaja), hol épen a Lujza jellemzésével legjobban értethetni meg, hogy H. és D. mily óriási magasságban áll e különben igen csinos idyll fölött.

2. A költemény szerző szerint *eposzi idyll*. Nem a dologról, csak a kifejezésről szölok, mely nekem egy kissé furcsán tanzik és nem is elég világos terminus. Minden esetre mást akar mondani mint epikai idyll, mert hiszen minden jó idyll epikai, pl. a Voss Lujzája is. Talán eposzszerű idyll?

3. Egy § szól a hexameterről, de nagyon sajtáságosan. A szerző nem mondja meg, hogy e vers milyen lábakból áll; csak azt olvassuk, hogy az első négy láb spondeusokból is állhat, de az utolsóelőttinek szükségképen dactylusnak kell lenni. Hát a hatodik láb? és a többi lábokban mi állhat még? Igaz, hogy a szerző a vers schemáját is adja, de azért még sem szabad ily gyámoltalan definitióval előállani. Azután egy betűvel sem említi a versmetszetet, melyről a schema sem tud, a mi mégsem járja. Végre azt mondja, hogy a spondeusok helyett néha trocheusokat is használnak; teszi ezt Goethe is e költeményben, *de ez nem helyes*. Bizony a németben ez nagyon helyes, mert különben egyáltalában nem lehetne német hexametereket írni. Csakhogy a trocheussal ovatosan kell bánni s nem szabad a versnek bármely helyén, sem a versnek minden lábában használni. De ennek bővebb kifejtése a vers-tanba jvaló.

Még csak egy pár megjegyzés szerző stíljéről. Harraoh úr néha igen furcsán fejezi ki magát. Csak egy pár példát idézek a sokból: 26. l. *kilátás nyílt szomszédos kertek beláthatatlan síkságára*; — 27. l. egy szőlőfajról: *leginkább evésre használják fel*; — 38. l. *az anya presziót akar gyakorolni*; — 84. l. Goethe szerette e művét, *mert költői lelke hü visszatükrözését látta benne*. Ez nem áll (a mennyiben ez Iphigeniáról, Meisterről, Faustról sokkal nagyobb mértékben áll), hanem mert életéből és tapasztalataiból sokat dolgozott bele; — 82. l. E mű *nem*

vallási viszályokat tüntet elő, hanem a francia forradalom nagy esemé-
nyét, a mi nagyon nem találó magyarázat ; — 86. l. A tárgy eszméje
éveken át foglalkoztatta Goethe lelkét, innen az a bámulatos könnyűség,
melylyel alkotása gyorsan haladó munkáját végezte. Németül ez tőr-
hetően van mondva, de magyarul legalább is nagyon idegenszerű ; —
90. l. Hermann anyjáról : nagy befolyást gyakorolt férjére, a nélkül,
hogy okossága hatalmával visszaélne, a mi szintén nincsen magyarul ; —
91. l. Hermannról : Szerelme rokonszenvét (?) is Dorothea humánus (!)
érzése keltette föl, — vagy u. o. Dorothea nyílt, okos, tapasztalt beszéde.
Mi az a szerelem rokonszenve és a tapasztalt beszéd ? — 92. l. A bíró
községének igazi szellemvezére. Az ő szelleme vezérel, vagy a szellemeket
vezérli? — és u. o. a gyógyszertárosról : a szomszédhoz is nem annyira
a barátság, mint inkább a szokás vezet. Gyöngé oldalát (kiét?) nem
ismeri, sőt gyarlóságait (kiét?) erénynek tartja. stb.

Mind ezek nem épen hibák, de nem is jelességek és minden
esetre könnyen eltávolítható stiláris gyarlóságok, melyeket a szerző
bizonyára el is fog távolítani egy újabb kiadásban. A könyv különben
megérdemli, hogy minél jobban elterjedjen.

HEINRICH GUSZTÁV.

V e g y e s.

— Vigfusson Gudbrand, a skandináv philologia egyik legkitti-
nőbb munkása, január 31-én Oxfordban meghalt. Vigfusson 1830-ban sztl.
Izland szigetén s már fiatal korában jött Kopenhágába, hol gymn. és egye-
temi tanulmányait elvégezte, mire 1859-ben Németországban járt, hol
Berlinben Grimm Jakabbal is megismerkedett. (Lásd «Sigfred-Arminius»
cz. 1886-ban a Grimm-ünnepélyre megjelent könyvének érdekes előszavát.)
Vagy 25 esztendeje élt Oxfordban, melynek egyetemén a skandináv philo-
logiát tanította. Főművei: «Icelandic-English Dictionary», a «Sturlunga
Saga»-kiadása és a «Corpus Poeticum Boreale». Az izlandi «Landnama Bok»
(Honfoglalás könyve) egy új kiadását teljesen sajtókészen hagyta hátra az
élete delén váratlanul elhunyt jeles tudós.

Hibaigazítás. A januári füzet 44. lapján felülől a 12. sorban
Aristonikos helyett olv. Aristarchos.
